

Är arbetsmarknadsgapet ett mått på penningpolitikens framgång?

MARTIN FLODÉN

INLÄGG

Sedan i höstas har en livlig debatt förts om Riksbankens penningpolitik. Riksbanken har med rätta kritiserats för att inflationen under en längre tid har varit lägre än målet på två procent, och dessutom utanför det tillåtna intervallet mellan en och tre procent. Men debatten har inte huvudsakligen rört den låga inflationen, utan har främst fokuserat på arbetslösheten. Konjunkturinstitutet beräknar att jämviktsarbetslösheten är fyra procent och dess generaldirektör Ingemar Hansson (2004) antyder att denna jämviktsnivå hade uppnåtts om Riksbanken hade uppfyllt inflationsmålet. Utifrån sådana resonemang har Riksbanken beskyllts för att ha orsakat skillnaden mellan den faktiska arbetslösheten (5,5 procent) och jämviktsarbetslösheten, dvs ett arbetsmarknadsgap om ca 70 000 onödigt arbetslösa.¹

Resonemanget är tveksamt och fokuseringen på arbetslöshet är olycklig. Dels är penningpolitikens möjligheter att påverka arbetslösheten begränsade, dels är det oklart hur Konjunkturinstitutets mått på arbetsmarknadsgap och jämviktsarbetslöshet ska tolkas och hur träffsäkra måtten är.² Låt mig här fokusera på den senare problematiken.³

Jämviktsarbetslösheten är ett omtvistat begrepp, liksom de besläktade begreppen 'naturlig arbetslöshet' och 'NAIRU'. En vanlig tolkning är att jämviktsarbetslösheten är den arbetslöshet som ekonomin når om den inte drabbas av nya chocker under en längre tid. På grund av konjunkturfuktuationer rör sig arbetslösheten vanligen kring jämviktsnivån. En annan tolkning är att jämviktsarbetslösheten är den arbetslöshetsnivå som är förenlig med en konstant inflationstakt. Vid högre arbetslöshet sjunker inflationen och vid lägre arbetslöshet stiger inflationen.⁴

Oavsett hur jämviktsarbetslösheten definieras är den uppenbart en storhet som inte direkt kan observeras. Jämviktsarbetslösheten måste alltså skattas utifrån observerade variabler, och sådana skattningar är behäftade med osäkerhet.

Romer och Romer (2004) har med hjälp av gamla protokoll och rapporter undersökt vilken syn olika amerikanska centralbankschefer har haft på jämviktsarbetslösheten. De visar att Arthur Burns (centralbankschef 1970–1978) och speciellt William Miller (1978–1979) trodde att jämviktsarbetslösheten var lägre än vad senare bedömningar visar, och att de därför förde en expansiv penningpolitik som drev upp inflationen.

Dagens skattningar av jämviktsarbetslösheten är knappast säkrare än de amerikanska på 1970-talet. Staiger, Stock och Watson (1997) visar att typiska konfidensintervall är flera procentenheter breda givet en viss skattningsmetod, och

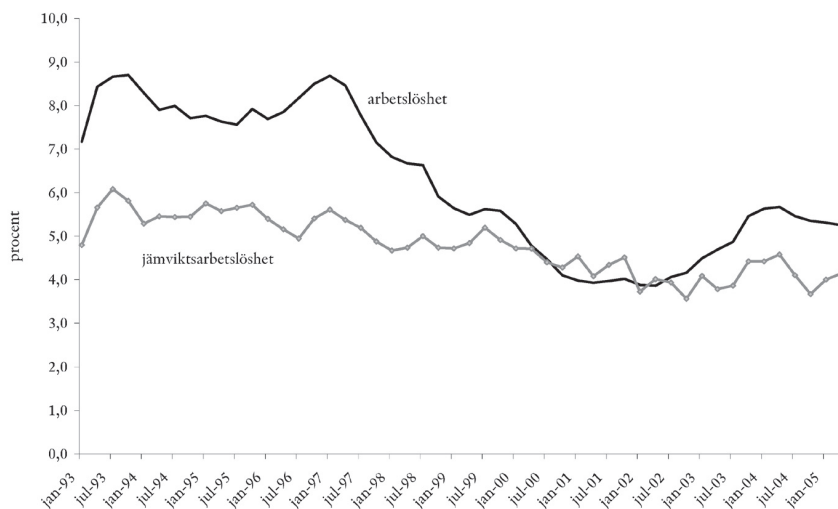
¹ Se till exempel Edin, Johansson och Scocco (2004). Ingemar Hansson är försiktigare och menar att man inte kan kräva att Riksbanken alltid uppnår inflationsmålet.

² Konjunkturinstitutet definierar arbetsmarknadsgapet som den procentuella skillnaden mellan arbetade timmar och potentiella arbetade timmar i ekonomin. Lite förenklat mäter gapet skillnaden mellan jämviktsarbetslöshet och faktisk arbetslöshet.

³ Bergström (2004) och Heikensten (2005) diskuterar Riksbankens begränsade möjligheter att påverka arbetslösheten.

⁴ Se Ball och Mankiw (2002) för en standardtolkning. Rogerson (1997) belyser mångfalden av definitioner och tolkningar.

Martin Flodén är fil dr vid national-ekonomiska institutionen, Handelshögskolan i Stockholm. martin.floden@hhs.se

Figur 1
Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

ännu bredare om hänsyn tas till att oenighet råder om lämplig skattningsmetod. Rimligen är dessa problem ännu större i Sverige eftersom jämviktsarbetslösheten i större utsträckning har påverkats av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Vi har därför inte lika långa tidsserier med tämligen stabil jämviktsarbetslöshet.

Figur 1 visar utvecklingen för den öppna arbetslösheten och jämviktsarbetslösheten beräknad utifrån Konjunkturinstitutets skattning av arbetsmarknadsgapet i mars 2005. Som synes har den faktiska arbetslösheten varit klart högre än jämviktsarbetslösheten under nästan hela perioden.⁵ Redan denna observation ger anledning att ifrågasätta Konjunkturinstitutets mått. Enligt vanliga tolkningar kan inte arbetslösheten systematiskt avvika från jämviktsarbets-

lösheten. Visserligen har inflationen fallit under det senaste decenniet, men det verkar osannolikt att överraskande låg inflation gång efter annan skulle ha drivit upp arbetslösheten under så lång tid.

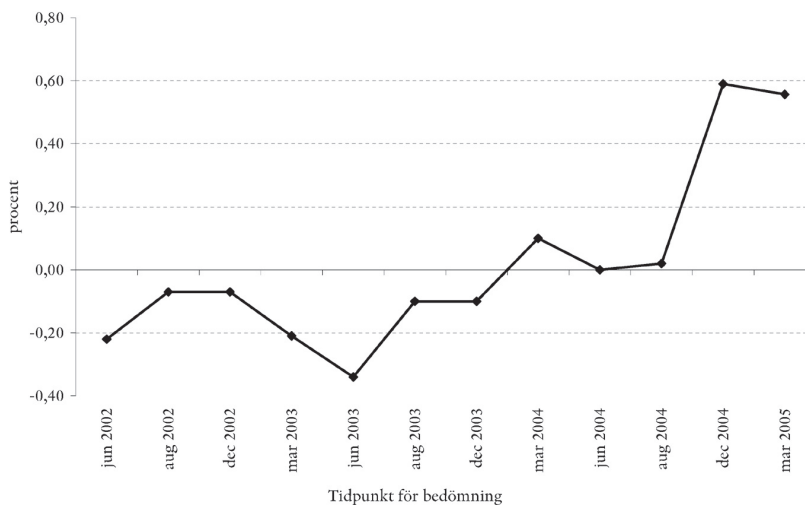
Såväl arbetsmarknadens funktions-sätt som den stabiliseringspolitiska regimen har förändrats dramatiskt sedan 1980-talet.⁶ Skattningar av jämviktsarbetslösheten tvingar ofta in data från de olika tidsperioderna i samma ekonometriska modell. Resultatet verkar typiskt bli att arbetsmarknadsgapet skattas som positivt under hela 1980-talet och som negativt under 90-talet.⁷ Man kan fråga sig hur skattningarna för 80-talet skulle påverkas om data från 90-talet inte användes, och hur skattningar för den senare perioden skulle påverkas om inte data från 80-talet användes.

⁵ Undantaget är perioden kring år 2001. Som jag visar nedan ansåg Konjunkturinstitutet länge att arbetslösheten översteg jämviktsnivån även under den perioden.

⁶ Forslund och Holmlund (2003) diskuterar förändringar som kan ha drivit upp jämviktsarbetslösheten.

⁷ Resultat i Lindblad och Sellin (2003) liknar Konjunkturinstitutets. De skattar ett positivt arbetsmarknadsgap för perioden 1972–1991 och ett negativt gap 1992–2000. Lindén (2004) tillåter för nivådummy i vissa specifikationer och resultaten visar att Konjunkturinstitutets skattade jämviktsarbetslöshet kan påverkas betydligt.

Figur 2
Arbetsmarknadsgap
i januari 2001 enligt
Konjunkturinstitutes
bedömningar vid
olika tidpunkter

Källa: Konjunkturinstitutet.

Figur 2 ger en antydning till svaret. Figuren visar hur Konjunkturinstitutets skattning av arbetsmarknadsgapet i januari 2001 har förändrats i takt med att mer data för perioden efter 2001 blir tillgängligt. Konjunkturinstitutet ansåg länge att arbetsmarknadsgapet i januari 2001 var negativt, men när arbetslösheten under flera år efter 2001 har legat kvar över fem procent har också skattningen av jämviktsarbetslösheten vid tidigare tidpunkter reviderats uppåt och arbetsmarknadsgapet anses nu ha varit positivt, dvs den faktiska arbetslösheten anses nu ha varit lägre än den skattade jämviktsarbetslösheten. Med nya data kan skattningen förstås komma att revideras ytterligare. Och andra modeller och empiriska metoder kan tveklöst resultera i andra skattningar.

Konjunkturinstitutet (2004) visar att skattningarna av jämviktsarbetslösheten är känsliga för olika modellantaganden, och man påpekar att skattningarna bör tolkas med försiktighet. Men osäkerheten i skattningarna skulle kunna förtydligas. Speciellt önskar jag att Konjunkturinstitutet 1) redovisar konfidens-

intervall för den skattade jämviktsarbetslösheten och 2) visar hur gamla skattningar påverkas av att mer data blir tillgängliga. På så sätt skulle jämviktsarbetslöshetens brister och förtjänster som ett redskap i konjunkturbedömningar och inflationsprognoser belysas bättre.

Debatt om penningpolitiken bör välkomnas, men debatten riskerar att bli skadlig om fokus hamnar på hur penningpolitiken har påverkat en så vag och otydlig variabel som arbetsmarknadsgapet. Några av de främsta fördelarna med att penningpolitiken styrs av ett inflationsmål är att Riksbanken bedöms utifrån en variabel den kan påverka, samt att målet är tydligt och lätt att utvärdera.

REFERENSER

- Ball, L och G Mankiw (2002), "The NAIRU in Theory and Practice", *Journal of Economic Perspectives*, vol 16, s 115-136.
- Bergström, W (2004), "Rår Riksbanken för arbetslösheten?", tal vid Brunnsviks folkhögskola 4 november 2004.
- Edin, P-O, A Johansson och S Scocco (2004), "Riksbankens egna beräkningar bekräftar

50 000 förlorade jobb”, *Dagens Nyheter*, 8 december 2004.

Forslund A, och B Holmlund (2003), ”Arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik”, Rapport 2003:6, IFAU, Uppsala.

Hansson, I (2004), ”Betydande risk att Riksbanken åter överskattar inflationshotet”, *Dagens Nyheter*, 27 december 2004.

Heikensten, L (2005), ”Ekonomiska finjusteringar hot mot sysselsättningen”, *Dagens Nyheter*, 13 februari 2005.

Konjunkturinstitutet (2004), *Lönebildningen*.

Lindblad, H och P Sellin (2003), ”The Equilibrium Rate of Unemployment and the Real Exchange Rate: An Unobserved Compo-

nents System Approach”, Sveriges Riksbank Working Paper Series 152.

Lindén, J (2004), ”The Labor Market in KIMOD”, Working Paper No. 89, Konjunkturinstitutet.

Rogerson, R (1997), ”Theory Ahead on Language in the Economics of Unemployment”, *Journal of Economic Perspectives*, vol 11, s 73–92.

Romer, C och D Romer (2004), ”Choosing the Federal Reserve Chair: Lessons from History”, *Journal of Economic Perspectives*, vol 18, s 129–162.

Staiger, D, J Stock och M Watson (1997), ”The NAIRU, Unemployment and Monetary Policy”, *Journal of Economic Perspectives*, vol 11, s 33–50.